

Podpora vedy, výskumu a inovácii vybranými nástrojmi hospodárskej politiky v malej otvorenej ekonomike¹

Karol Frank² - Dušan Kozovský³ - Silvia Prčová⁴

Abstract

The aim of the article is to stimulate discussion on the optimal innovation policy mix in Slovakia, based on various support schemes and tools of innovation policy and their role in the innovation performance of selected European countries. The sample analysis of selected European countries, their approach toward research, development and innovation will be examined. The analysis will be focused on various fiscal related instruments already implemented in most European countries. The synthetic analysis of these countries, their individual experience and outcomes analyses in this paper, should give stimulus to the discussion on optimal shape of necessary innovation policy mix in Slovakia.

Keywords: innovation, innovation policy, supporting schemes, incentives, innovation framework, tax credits, fiscal instruments

Úvod

V krajinách Európskej únie (EÚ) sa inovácie, inovačný rozvoj stali často skloňovaným slovným spojením a často deklarovanou prioritou. Inovačná politika sa realizuje predovšetkým na úrovni jednotlivých členských štátov, pričom väčšina z nich má na národnej úrovni vypracované pomerne komplexné programy podpory inovácií. Zámery Európskej komisie, predovšetkým Direktoriátu pre podnikanie a informačnú spoločnosť jednoznačne smerujú k posilneniu úlohy európskeho výskumu s cieľom zjednotiť vedecko-výskumnú základňu a dosiahnuť tak želané synergické efekty z tohto spojenia, ktoré dokážu vytvoriť podmienky na postupný rast konkurencie schopnosti Únie ako celku. Závazok EÚ, aby na úrovni národných štátov bolo do oblasti vedy, výskumu a inovácií (z toho 1 % zo štátneho rozpočtu a 2 % zo súkromných

---

¹ Tento článok bol podporený z projektu Agentúry na podporu vedy a výskumu SR - APVV-51-037405 – Nová úloha menovej a fiškálnej politiky v malej, otvorenej a integrovanej ekonomike v ére globalizácie.

² Ing. Karol Frank, Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, Šancová 56, 811 05 Bratislava, tel.: +421 2 5249 5453 kl. 142, e-mail.: karol.frank@savba.sk.

³ Ing. Dušan Kozovský, PhD., Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, Šancová 56, 811 05 Bratislava, tel.: +421 908 566 304, e-mail: dkozovsky@centrum.sk.

⁴ Ing. Silvia Prčová, externá doktorandka Katedry verejnej správy a regionálneho rozvoja Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, tel.: +421 904 586 479, e-mail.: sprcova@vitis.sk.

zdrojov) ročne alokovaných 3 % HDP sa darí úspešne realizovať len v niektorých krajinách Únie, ktoré už dlhodobo dosahujú v tejto oblasti nadpriemerné výsledky. Príčiny zaostávania ostatných krajín možno analyzovať z rôznych aspektov, dôležité je však nájsť vhodné modely v úspešných krajinách a pokúsiť sa ich implementovať v krajinách, ktoré nedosahujú v oblasti inovácií, vedy a výskumu optimálne výsledky⁵. Kľúčovým aspektom v tomto smere predstavuje podpora motivácie súkromného sektora ako hlavného motora vedy, výskumu a inovácií v spolupráci s verejnými resp. štátnymi inštitúciami. Nájdienie vhodného modelu stimulácie podnikovej sféry, ktorý by zvýšil sklon k investovaniu prostriedkov do vedy, výskumu a inovácií je dôležitým predpokladom dosahovania synergických efektov v tejto oblasti. V súčasnosti môžeme pozorovať viaceré trendy v oblasti podpory R&D a inovácií: klesá podiel priamej finančnej podpory podnikov; mierne sa zvyšuje podiel fiškálnych nástrojov a podpora pre začínajúce, inovatívne firmy; presadzuje sa tendencia v smere administratívnej simplifikácie a stabilizácie existujúceho podporného rámca.

Ekonomická teória ako aj pomerne rozsiahly súbor empirických prác (teórie rastu, nové endogénne teórie rastu) zdôrazňujú význam akumulácie ľudského kapitálu, výsledky výskumu a vývoja a inovačných procesov pri dosahovaní ekonomického rastu, zvyšovania konkurencieschopnosti ekonomík, zvyšovania kvality života a tým celkového hospodárskeho rozvoja. Investície do vzdelávania, vedy, výskumu a inovácií síce prinášajú svoje efekty s určitým oneskorením, ale ich prínos pre spoločnosť ako takú je nepopierateľná. (Barzel, 1968; Griliches, 1994; Rogers, 1995).

Griliches (1992) tvrdí, že existencia tzv. „spillovers“ vo výskume a vývoji je nepochybniteľná. Porovnáva tzv. „spoločenskú mieru návratnosti“ a mieru návratnosti z hľadiska súkromného sektora (zisk a návratnosť investícií v prípade konkrétneho podniku investujúceho do vedy, výskumu a inovácií). Dochádza k záveru, že súkromné investície do výskumu a vývoja majú vyššiu „spoločenskú mieru návratnosti“ v porovnaní s prínosmi, ktoré z týchto investícií dosiahnu podniky realizovaním svojich výsledkov vedy a výskumu na trhu. Existencia celospoločenských prínosov vyplývajúcich z vedy, výskumu a inovácií predstavuje jeden z hlavných argumentov, ktoré odôvodňujú prítomnosť a aktívnu úlohu štátu v tejto oblasti. Dôležitým aspektom prítomnosti štátu v týchto procesoch je nájsť vhodnú mieru opatrení, aby nedochádzalo vládnymi opatreniami k deformáciám a narušovaniu iných hospodárskych aktivít v ekonomike (Griffith, 2003).

---

⁵ Nejde však o mechanické inštitucionálne kopírovanie existujúcich inštitúcií, skôr o získanie inšpirácie a identifikáciu určitých spoločných znakov, ktoré môžu vytvoriť priaznivejšie prostredie.

Dôležitý predpoklad pre rozvoj a úspešnú implementáciu výsledkov technologického a inovačného rozvoja na mikroúrovni predstavuje vhodný inštitucionálny rámec. Ak teda zdôrazňujeme potrebu efektívnej technologickej a inovačnej politiky (TIP) ako integrálnej súčasti hospodárskej politiky musíme vziať do úvahy podmienky a prostredie v ktorých bude pôsobiť. Treba zodpovedať otázky:

1. Aká je aká by mala byť úloha vlády v procese stimulovania investícií?
2. Ako prispievajú proinovačné podporné programy na mikroúrovni k celkovému inovačnému rozvoju, a tým aj ekonomickému rozvoju?
3. Aké možné zlepšenia môžu byť v tomto smere úspešne implementované?
4. Do akej miery by mali spolu spolupracovať súkromný a verejný sektor?
5. Aká kombinácia finančných a nefinančných nástrojov zaručí želané efekty?

Odpoveď na uvedené otázky nie je spravidla triviálna a je predmetom rozsiahleho teoretického aj empirického výskumu.

Efektívne a cielené financovanie, vhodný inštitucionálny rámec vzdelávania, vedy, výskumu a inovácií predstavujú kľúčové predpoklady pre vznik sofistikovaných technológií, akumuláciu ľudského kapitálu schopného chápať výsledky modernej vedy a schopnosť aplikovať ich do konkrétnych výrobných postupov, výrobkov alebo služieb. V krajinách OECD môžeme v tomto smere pozorovať dva základné prístupy k finančnej podpore výskumu a vývoja, ktoré sú však v jednotlivých krajinách pomerne rozmanitým mixom obidvoch prístupov s osobitými inštitucionálnymi charakteristikami. Na jednej strane je to podpora prostredníctvom fiškálnych nástrojov alebo finančných nástrojov. V rámci variety týchto nástrojov je dôležitá podpora súvisiacich aktivít, teda nie len samotného výskumu a vývoja, ale aj transferu technológií, vzdelávania, rekvalifikácií, mobility vedcov, poskytovanie štipendií a iných súvisiacich aktivít.

Aplikácia fiškálnych nástrojov umožňuje inovujúcim podnikom znižovať daňové záväzky voči štátu, čo spoločnostiam znižuje celkové náklady investície. Medzi najčastejšie využívané formy fiškálnych nástrojov môžeme zaradiť daňové odpočítateľné položky, proinovačne orientovanú odpisovú politiku (v podobe zrýchleného odpisovania aktív), daňové úľavy, platby za patenty, licencie oslobodené od dane a iné. Fiškálne nástroje umožňujú podnikom realizovať investície do výskumu, vývoja a inovácií v tých oblastiach, ktoré považujú sami za prioritné. Nevýhody fiškálnych nástrojov spojené predovšetkým s neistotou na príjmovej stránke štátneho rozpočtu (predovšetkým výberu dane z príjmov právnických osôb), sťaženej kontrole oprávnených nákladov v podnikoch, tlak na rozširovanie a uplatňovanie ďalších napríklad odpočítateľných položiek do iných

oblastí. Pravidlá často obmedzujú podporu len na firmy, ktoré dosahujú zisk a majú teda daňovú záväzky voči štátu. Malé inovatívne najmä však začínajúce firmy často nedosahujú vo viacerých zdaňovacích obdobiach zisk, čím sú pripravené o výhody z takto nastaveného systému podpory. Podporu tak dostávajú firmy, ktoré inovujú resp. by inovovali aj bez štátnej ingerencie, čím sú zvýhodnené oproti novo vstupujúcim firmám na trh. Vyšší zisk podnikov na úkor zníženia dane z príjmu právnických osôb nemusí jednoznačne smerovať do vedy, výskumu a inovácii, ale môže byť nasmerovaný na financovanie iných aktivít v rámci podnikov. Aj podpora v tejto oblasti musí spĺňať základné kritéria daňovej politiky, zrozumiteľnosť, prehľadnosť, jednoduchosť, istota, nediskriminačný prístup a spravodlivosť.

Na ilustráciu uvádzame stručné výsledky empirického výskumu orientovaného na zisťovanie efektívnosti daňových nástrojov, ktorý potvrdil vo Veľkej Británii nasledovné skutočnosti⁶:

- viac ako tretina (34 %) podnikov potvrdila že daňové nástroje im umožnili participovať resp. realizovať R&D projekty s dlhodobou mierou návratnosti,
- štvrtina (24 %) podnikov v dôsledku uplatnenia daňových nástrojov mohla realizovať z ich pohľadu rizikovejšie R&D projekty,
- jeden zo siedmich respondentov (16 %) dospel k záveru, že daňové nástroje mu na jednej strane umožnili pritiahnúť výskumné projekty zo zahraničia, alebo zamedzili odchodu domácich projektov do zahraničia.

Podpora prostredníctvom finančných nástrojov má prevažne podobu grantových schém, nízko úročených pôžičiek, dotácií. Finančné nástroje založené predovšetkým na grantoch však oproti daňovým nástrojom vyžadujú komplexné administratívne zabezpečenie, umožňujú vládam, ktoré poskytujú financie podporovať projekty a smery výskumu, vývoja a inovácii, ktoré považujú za kľúčové. Kontrola vynaložených prostriedkov je v porovnaní s daňovými nástrojmi jednoduchšia a nároky na štátny rozpočet sú ľahko kvantifikovateľné. Finančné nástroje sa osvedčili predovšetkým v Nemecku a Fínsku. Dôležitá je aj v tomto prípade transparentnosť výberu a kritérií, nediskriminačný prístup a minimalizácia byrokratických prekážok. Z hľadiska využívania nástrojov má dominantné postavenie grantový spôsob financovania, ktorého hlavnými príjemcami sú malé a stredné podniky, univerzity a výskumné centrá. Medzi hlavné výhody grantového

---

⁶ Výskum bol realizovaný ako reakcia na zavedenie nových nástrojov na podporu R&D vo Veľkej Británii. V rámci prieskumu bolo realizovaných 968 rozhovorov, v období 23. júna do 22 augusta 2005. Úspešnosť prieskumu predstavovala 51 % zo všetkých oprávnených spoločností, ktoré môžu využívať existujúce daňové nástroje. Pre podrobné výsledky prieskumu viac v BMRB (2005).

financovania patrí predovšetkým tvorba konkurenčného prostredia v oblasti projektov, ktoré vytvára predpoklady na výber lepšieho projektu, čím výrazne zvyšuje efektívnosť alokácie finančných prostriedkov (Frank, 2005).

Fiškálna podpora vedy, výskumu a inovačného rozvoja vo vybraných krajinách EÚ

V Európskej únii je inovačná politika v kompetencii jednotlivých národných štátov, pričom opatrenia zahŕňajú širokú paletu tak priamych, ako aj nepriamych opatrení, ich vzájomných kombinácií s pridaním osobitných inštitucionálnych národných charakteristík. Analyzovať špecifiká jednotlivých národných politík 27 členských krajín Únie nie je cieľom tohto článku, obmedzíme sa preto na vybraný okruh krajín a podporu prostredníctvom fiškálnych nástrojov.

Na pohľad fiškálnej (konkrétne daňovej) podpornej politiky výskumu, vývoja a inovácií existuje množstvo názorov a praktických skúseností, ktoré vo väčšine prípadov potvrdzujú ich opodstatnenosť. Dôkazom toho je aj skutočnosť, že v súčasnosti 15 z 25 členských krajín EÚ má zavedené daňové stimuly pre podnikový výskum a vývoj (t.j. v Rakúsko, Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Maďarsko, Írsko, Taliansko, Malta, Holandsko, Poľsko (od roku 2006), Česká republika (od roku 2006), Portugalsko, Slovinsko, Španielsko a Veľká Británia) (Brussels, 2006). V rámci týchto krajín sa podrobnejšie venujeme **Francúzsku, Španielsku a Veľkej Británii** (European Commission: DG Enterprise, Innovation Directorate, 2003).

Francúzsko

Daňový úver na výskum

Francúzsky daňový systém je zameraný na stimuly, najmä na poskytovanie stimulov pre vedu a výskum. Hlavným stimulom, ktorý ponúka francúzsky daňový systém je daňový úver na výskum, ktorý sa týka všetkých firiem bez ohľadu na ich veľkosť. Tento typ daňového úveru sa uplatňuje pri dani právnických osôb ako aj pri dani fyzických osôb, t.j. podľa toho o akú spoločnosť sa jedná.

Daňový úver na výskum sa používa v „prírastkovom systéme“, ktorý odmeňuje zvýšené úsilie vedy a výskumu nad vopred určenou hranicou. V rámci tohto systému, 50 %-tná sadzba daňového úveru je uložená na rozdiel medzi ročnými výdavkami na vedu a výskum a stanovenou hranicou. Táto hranica je vypočítaná ako priemer výdavkov na vedu a výskum v predchádzajúcich dvoch rokoch. Daňový úver na výskum preto môže byť pozitívny alebo negatívny.

- a) Pozitívny daňový úver na výskum: daňový úver je odpočítaný z dane právnických osôb. Ak je daňový úver na výskum väčší ako daň z právnických osôb, prebytok je odložený na nasledujúce tri roky. Po troch rokoch vláda vráti tento prebytok. Výnimkou sú nové firmy (nie staršie ako dva roky), v ktorých vlastníctvo fyzických osôb je minimálne 50 %, u ktorých dochádza k okamžitej refundácii.
- b) Negatívny daňový úver na výskum: (ak výdavky na vedu a výskum sú v danom roku nižšie ako priemer výdavkov na vedu a výskum v predchádzajúcich dvoch rokoch) daňový úver je natrvalo odložený a odpočítaný z pozitívneho daňového úveru z nasledujúcich rokov. Tým nie možné žiadať žiadne vrátenie prostriedkov.

Daňový úver na výskum je dobrovoľný a je stanovený na 5 rokov. Prihlásenie sa do systému daňového úveru je neodvolateľné po dobu 5 rokov. Firmy, ktoré dobrovoľne vystúpili z tohto systému pred uplynutím 5 ročného obdobia, už nemôžu opäť vstúpiť do tohto systému. Daňový úver na výskum sa môže poskytnúť maximálne do výšky 6 mil. EUR na jeden rok pre jednu spoločnosť. Pre spoločnosti pôsobiace v textilnom, kožiarskom a odevnom priemysle je táto hranica 100 tis. EUR na obdobie troch rokov.

Španielsko

Španielsky daňový systém poskytuje rôzne druhy daňových úverov podľa podporovaných aktivít: technické inovácie, výskum a vývoj, školenie v oblasti nových technológií, stimuly pre špecifické technologické inovácie pre malé firmy. Pre kapitálové výdavky na vedu a výskum platí voľné odpisovanie okrem budov, ktoré sú predmetom zrýchleného odpisovania.

Daňový úver na technologické inovácie

Nasledujúce činnosti v rámci technologických inovácií majú tieto sadzby daňových úverov:

- 10 % výdavkov na priemyselný projekt alebo strojársky výrobný proces - oprávnenými výdavkami sú: skoncipovanie a vypracovanie nákresov, diagramov alebo náčrtov, ktoré sa používajú na popis jednotlivých prvkov, technických špecifikácií a prevádzkových charakteristík potrebných pre výrobu, testovanie, inštaláciu a použitie výrobku,
- 10 % nákladov na nadobudnutie pokrokových technológií prostredníctvom patentov, licencií, know-how a návrhov,
- 10 % výdavkov na získanie certifikátu kvality ISO 9000 alebo iných podobných certifikátov,
- 15 % výdavkov na projekty realizované v spolupráci s univerzitami alebo technologickými centrami v rámci vyššie spomenutých aktivít.

Daňový úver na výskum a vývoj

Daňový úver na výskum a vývoj sa realizuje v rámci schémy zmiešaných stimulov. Činnosti súvisiace s výskumom a vývojom v rámci daňového roku získavajú daňový úver 30 %. Navyše, ak výdavky na výskum a vývoj sú väčšie ako priemer výdavkov na výskum a vývoj v predchádzajúcich 2 rokoch, sadzba daňového úveru je 30 % do tohto priemeru (základne) a 50 % na všetky výdavky nad tento priemer.

Výdavky na výskum a vývoj sú povolené len vtedy, ak sú zahrnuté v rámci štrukturálnych projektov výskumu a vývoja. Navyše, výdavky na platy kvalifikovaných odborníkov zapojených na plný úväzok do projektov výskumu a vývoja a výdavky na podnikateľské projekty výskumu a vývoja, ktoré sú zmluvne ošetrené s univerzitami alebo výskumnými ústavmi, môžu získať dodatočný daňový úver vo výške 10 %. To znamená, že sadzba daňového úveru na tieto výdavky môže dosiahnuť maximálnu výšku 60 %.

Školenia v oblasti nových technológií

Spoločnosť si môže uplatniť v rámci zdaňovacieho obdobia na výdavky spojené so zaškoľovaním pracovníkov v oblasti nových technológií daňový úver 5 %. Tieto výdavky sú spojené so zabezpečením a financovaním školenia zamestnancov. Podobne ako daňový úver na výskum a vývoj, tiež daňový úver na školenia sa realizuje v rámci schémy zmiešaných stimulov. Ak výdavky na školenia sú vyššie ako priemer výdavkov na školenia v predchádzajúcich 2 rokoch, potom sadzba daňového úveru je stanovená na 5 % nad túto základňu a na 10 % na všetky výdavky pod túto úroveň.

Stimuly pre špecifické technologické inovácie pre malé firmy

Španielsko má špeciálny daňový úver zameraný na podporu inovácií v malých podnikoch prostredníctvom e-commerce. Tieto opatrenia zahŕňajú náklady na nadobudnutie (vybavenie) zariadenia na umožnenie prístupu na internet, dizajn web stránky, e-commerce, informačné a komunikačné technológie. Náklady na školenie súvisiace s touto činnosťou môžu byť zahrnuté do základu daňového úveru. Stimul je vo výške 10 % daňového úveru na investície a výdavky spojené s týmito aktivitami.

Limity na daňové úvery

Vyššie spomenuté daňové úvery ako stimuly inovačnej politiky majú však svoje maximum, t.j. horný limit. Maximálna ročná čiastka, ktorá môže byť odpísaná z daňového priznania je 35 %, hoci tento limit môže vzrásť na 45 %, ak daňový úver na technologické inovácie a vedu a výskum vo vzťahu k výdavkom presiahol 10 % celého daňového priznania. Napriek tomu je možné 10 rokov si uplatňovať prebývajúcu časť daňového úveru nad stanovený limit.

Veľká Británia

Realizácia vedecko-výskumnej činnosti a využitie poznatkov

Podobne ako v iných krajinách, aj vo Veľkej Británii si môžu spoločnosti odpísať všetky bežné výdavky na výskum a vývoj zo základu dane v tom roku, v ktorom vznikli, ale vo Veľkej Británii oproti väčšine krajín si spoločnosti môžu ihneď odpísať všetky kapitálové výdavky na výskum a vývoj vrátane závodu, prevádzky, strojového zariadenia a obchodných budov, okrem pôdy a obytných budov. Túto daňovú úľavu môže získať výskum a vývoj orientovaný na obchodné aktivity⁷.

Daňový úver na výskum a vývoj

Daňový úver na výskum a vývoj bol zavedený do daňového práva vo Veľkej Británii v apríli 2000 s cieľom poskytnúť extra úľavu na určité výdavky výskumu a vývoja pre malé a stredné podniky. V rámci nového daňového práva ide o dva hlavné podporné nástroje: a) zvýšené odpisovanie výdavkov na výskum a vývoj a b) vyplatenie daňového úveru na výskum a vývoj nie do zisku spoločnosti. Daňová úľava na výskum a vývoj sa zvýšila zo 100 % úľavy na výdavky na výskum a vývoj na 150 %. Pôvodne malé podniky, ktoré platili daň z právnických osôb pri sadzbe 20 % pre malé podniky, to predstavovalo úsporu hotovostných nákladov vo výške 20 %.

Podľa novej úpravy 150 %-tná úľava poskytuje malým podnikom úspory rovnajúce sa 30 % oprávnených výdavkov. Daňová úľava teda zvyšuje sumu, ktorú si podnik môže odpočítať z účtu ziskov a strát. Navyiac, úprava rozširuje možnosti pre malé a stredné podniky, ktoré nie sú obchodného zamerania alebo nie sú v zisku, aby si mohli uplatniť úľavu vo forme daňového úveru. Táto nová finančná podpora umožňuje oprávneným podnikom znížiť ich hotovostné náklady na výskum a vývoj o 24 %. Toto umožňuje malým a stredným podnikom získať hotovostnú platbu 24 britských libier (38 EUR) za každých 100 britských libier (161 EUR) vynaložených na výskum a vývoj. Podniky, ktoré nevykazujú zisk, tým nemajú záväzky z dane z právnických osôb.

Spoločný rizikový kapitál

Cieľom je podporiť podniky v investovaní do rizikových akcií malých, nekótovaných obchodných spoločností a podporiť 2 spoločnosti, aby vytvorili

---

⁷ Ide o: a) domáci výskum - úľava na príjmy a kapitálové výdavky na vedecký výskum, b) kooperatívny výskum - úľava na príspevok príjmov pre vedecko-výskumné organizácie (združenia) a c) prepojenie univerzít s priemyselným odvetvím - úľava na príspevok príjmov na vedecký výskum platený univerzitám, stredným školám alebo podobným výskumným inštitúciám. Vo všetkých týchto prípadoch vzniknuté výdavky môžu byť odpočítané zo zisku z obchodu (t. j. 100 % úľava na dani pre bežné výdavky na vedu a výskum).

vzájomne prospešné investovanie do rizikového kapitálu. Hlavným cieľom tejto daňovej úľavy je podporiť veľké spoločnosti v investovaní do malých podnikov mimo ich vlastnej skupiny a tak zvýšiť objem rizikového kapitálu v malých podnikoch. Finančný stimul je zameraný hlavne na zníženie záväzkov z dane právnických osôb, ale tiež umožňuje odloženie platenia dane z kapitálových príjmov. Spoločnosti investujúce do rizikového kapitálu môžu získať nasledujúce úľavy:

- úľava na dani z právnických osôb na úrovni 20 % z hodnoty investovanej do akcií, ktoré vlastní najmenej 3 roky,
- úľava na oprávnené straty z akcií oproti ich zdaniteľným ziskom, odloženie dane z právnických osôb zo zdaniteľného zisku z akcií, ktorých príjmy sú znovu investované do nových rizikových investícií.

Trust s rizikovým kapitálom

Ktokoľvek investuje do trustu s rizikovým kapitálom, je tak schopný si rozložiť riziko na množstvo obchodných spoločností a tieto sú zdaňované rôznymi daňami z príjmu a platia pre ne rôzne úľavy z kapitálových príjmov. Ďalej trusty s rizikovým kapitálom sú oslobodené od dane z právnických osôb na príjmy plynúce z ich investícií.

Individuálni investori, ktorí si upíšu akcie v podniku, ktorý je kvalifikovaný ako podnik s rizikovým kapitálom, môžu získať zníženie dane z príjmu na základe investovanej hodnoty (úľava na dani z príjmu vo výške 20 % na investície do 150 000 britských libier za rok). Individuálni investori a správcovia trustov, ktorí si upíšu akcie v kvalifikovaných spoločnostiach si môžu odložiť platenie dane z kapitálových príjmov.

Odporúčania Európskej komisie pre fiškálnu podporu výskumu, vývoja a inovácií a oblasti, do ktorých by mala smerovať

Európska komisia uvádza pre fiškálne stimuly podporujúce výskum a vývoj nasledovné odporúčania (Van Poottelsberghe, Nysten, Megally, 2003):

- Zrevidovať súčasné fiškálne stimuly pre výskum a vývoj alebo navrhnúť nové nástroje tak, aby spĺňali tieto základné kritériá: jednoduchosť, nízke administratívne náklady, spoľahlivosť a dlhodobú stabilitu.
- Zabezpečiť návratnosť prostriedkov poskytnutých z titulu daňového úveru alebo daňového odpočtu v prípade, že podnik je v strate (a tak nebude môcť profitovať zo zníženia dane z príjmu právnických osôb). Veľké spoločnosti môžu použiť presun dopredu alebo presun dozadu. U malých firiem sa preferuje vrátenie peňažných prostriedkov vzhľadom k tomu, že to má okamžitý efekt na ich cash flow.

- Je dôležité zlepšiť transparentnosť fiškálnych stimulov, hlavne pre veľké spoločnosti. Jednou z možností ako to dosiahnuť, je považovať daňový úver na výskum a vývoj za zdaniteľný príjem spoločnosti, ako je to v súčasnosti v Kanade. Výhodou je viditeľnosť vo výkaze zisku a strát spoločnosti. Takýmto spôsobom má fiškálny stimul väčšiu šancu ovplyvniť rozhodnutia manažérov a tvorcov rozpočtu. Druhou možnosťou je použitie modelu, ktorý poskytuje cash flow firmám v tom roku, v ktorom vznikli výdavky na výskum a vývoj. Ďalej podpora môže byť priamo zacielená na výdavky výskumu a vývoja.
- Jasná definícia výskumu a vývoja je základom pre efektívne rozhodovanie, ktoré náklady na výskum a vývoj sú oprávnené a ktoré činnosti sa zahrňujú do výskumu a vývoja. Odporúčajú používať definíciu definovanú v rámci medzinárodných štandardov vo Frascati manuáli OECD.
- Je potrebné formálne vyhodnocovať efektívnosť fiškálnych stimulov, tiež v porovnaní s inými druhmi, resp. typmi nástrojov. S cieľom získať efektívne vyhodnotenie je potrebná relevantná databáza na úrovni firiem. Výsledky takéhoto vyhodnotenia by mali byť verejne dostupné.
- Je potrebný optimálny mix prístupov k podpore výskumu a vývoja. Daňové stimuly by mali byť výhradne používané pre získanie širokého okruhu firiem venujúcich sa výskumnej a vývojovej činnosti. Na druhej strane priame vládne financovanie výskumu a vývoja by malo byť zamerané na oblasti výskumu, kde je veľký rozdiel medzi súkromnou a spoločenskou mierou návratnosti.
- Fiškálne opatrenia a priame vládne financovanie výskumu a vývoja sa musia vzájomne dopĺňať. Toto sa môže dosiahnuť len prostredníctvom efektívnej koordinácie medzi verejnými inštitúciami (ministerstvá, agentúry) venujúcich sa stimulácii výskumu a vývoja.
- Fiškálne stimuly vo forme daňových prázdnin dane z príjmu fyzických osôb (vhodne navrhnutých) môžu pritiahnúť zahraničných výskumníkov. V tomto štádiu je však nedostatok informácií na posúdenie dôsledkov a efektívnosti tohto systému. Daňové prázdniny dane z príjmu fyzických osôb môžu spôsobiť potenciálnu deformáciu v rámci pracovného trhu EÚ.

Na základe rámca Európskeho spoločenstva pre štátnu podporu výskumu, vývoja a inovácií (Európska komisia, 2006/C 323/01) by sa mala politika štátnej podpory výskumu, vývoja a inovácií cielene nasmerovať najmä do nasledovných oblastí podpory:

- podpora na projekty výskumu, vývoja a inovácií – kategória výskumu, nevyhnutnosť, miera, vyváženosť, motivačný účinok a nežiadúce účinky priamej a nepriamej podpory, spôsobilé náklady, daňové opatrenia, sprostredkovatelia v oblasti inovácií ako príjemcovia štátnej podpory, nepriama štátnej podpora podnikov a spolupráce podnikov a výskumných organizácií a univerzít,
- podpora pre malé a stredné podniky na náklady práv k priemyselnému vlastníctvu,
- podpora pre mladé inovatívne podniky,
- podpora na inovácie postupov a organizačné inovácie v službách,
- podpora na poradenské služby a podporné služby v oblasti inovácií,
- podpora na vypožičanie vysokokvalifikovaných pracovníkov,
- podpora pre inovačné zoskupenia a siete.

V zmysle uvedeného rámca Európskeho spoločenstva štátna podpora výskumu, vývoja a inovácií nesmie narúšať hospodársku súťaž a obchod. Európska komisia prostredníctvom spomínaného rámca ďalej zdôrazňuje, že konkurencieschopné trhy by mali v zásade sami viesť k najefektívnejšiemu výsledku s ohľadom na výskum, vývoj a inovácie. V tejto oblasti to však nemusí platiť všeobecne a zásah štátu potom môže tento výsledok zlepšiť. Podniky budú viac investovať do výskumu len pokiaľ, pokiaľ môžu z jeho výsledkov získať konkrétne obchodné prínosy a pokiaľ sú si týchto možností vedomé. Existuje mnoho dôvodov nízkej úrovne vedy, výskumu a inovácií, ktoré sú čiastočne zapríčinené štrukturálnymi prekážkami a čiastočne existenciou zlyhania trhu. Štrukturálne prekážky by mali byť prednostne riešené cestou štrukturálnych opatrení⁸, zatiaľ čo štátna podpora môže hrať určitú úlohu pri vyvažovaní neefektívností zapríčinených zlyhaním trhu. Empirické dôkazy naznačujú, že pokiaľ má byť štátna podpora účinná, musí byť sprevádzaná priaznivými rámcovými podmienkami, napr. primeranými systémami práv k duševnému vlastníctvu, konkurenčným prostredím s predpismi, ktoré sú priaznivé pre výskum a inovácie a podpornými finančnými trhmi.

Záver

V krajinách Európskej únie sa inovácie a inovačný rozvoj stali jednoznačnou prioritou. Inovačná politika sa realizuje predovšetkým na národnej úrovni, pričom väčšina členských štátov má vypracované a implementované pomerne rozsiahle programy podpory inovácií. V rámci určitých trendov, ktoré možno v jednotlivých

---

⁸ Vrátane: vysokoškolského vzdelávania, výskumných programov a verejných výskumných zariadení, systému pravidiel práv k duševnému vlastníctvu podporujúcich inovácie, príťažlivých rámcových podmienok pre podniky, čo ich podnieti k prevádzaniu výskumu, vývoja a inovácií.

členských štátoch EÚ v oblasti financovania inovácií pozorovať je hlavne to, že klesá úloha priamej finančnej podpory podnikov a mierne sa zvyšuje podiel fiškálnych nástrojov a podpora pre začínajúce (inovatívne) firmy. Okrem toho opatrenia v oblasti financovania inovácií vykazujú pomerne vysokú stabilitu, nedochádza teda k výrazným zmenám v smere ich pôsobenia, skôr v spôsobe ich realizácie (administrácie).

Tento príspevok si, na zahraničných skúsenosti, kládol za cieľ poukázať na možnosti a nástroje efektívnej fiškálnej podpory výskumu, vývoja, inovácií s akcentom na účinnú verejnú podporu najmä proinovačne zameraných podnikateľských aktivít. Vzhľadom k tomu, že v podmienkach Slovenska je táto oblasť zatiaľ málo prebádanou oblasťou, tento príspevok a jeho závery by mali predovšetkým vyvolať odbornú diskusiu, a tak naznačiť, resp. načrtnúť ďalšie možné smery výskumu pre posun v tejto oblasti. V rámci tohto smerovania je, podľa nášho názoru, nutné sa oprieť minimálne o nasledovné súvislosti:

1. Vzhľadom na prebiehajúce reformy v makroekonomickej oblasti v minulých rokoch, oblasť vedy, výskumu a inovácií z pohľadu verejných financií nepatrila v SR medzi prioritné oblasti. Dôkazom toho je aj konštatovanie spomínané v komplexnej hodnotiacej správe Direktoriátu pre informačnú spoločnosť a podnikanie, na základe ktorej jednoznačnou slabou stránkou slovenskej ekonomiky sú práve inovácie, inovačné procesy a ich dlhodobá udržateľnosť (European Commission, 2003a). Túto skutočnosť možno zároveň potvrdiť neustále klesajúcim podielom výdavkov na výskum a vývoj, ktorý bol v roku 2002 na úrovni 0,58 % HDP a ďalších rokoch opäť klesal, pričom v roku 2005 dosiahol úroveň len 0,51 % HDP.
2. Nové úlohy, ktoré vyplynuli pre nové jednotlivé členské krajiny EÚ zo záverov Lisabonskej stratégie a Göteborgskej stratégie si vyžadujú efektívne zapojenie verejných zdrojov do financovania znalostnej spoločnosti. V tejto súvislosti, v rámci nového programovacieho obdobia 2007 – 2013, možno efektívne využiť aj finančné prostriedky eurofondov v súvislosti s iniciatívami Európskej únie JEREMIE a JESSICA ako inovatívnymi finančnými nástrojmi podpory znalostnej spoločnosti z verejných zdrojov.
3. V inovačnej politike Európskej únie, ktorá je v kompetencii jednotlivých národných štátov, sa mechanizmy financovania (priameho aj nepriameho charakteru) neustále vyvíjajú a je ich neustále potrebné prispôbovať novým dynamickým podmienkam pod vplyvom čoraz intenzívnejšie prenikajúcich globalizačných vplyvov. Sprievodným javom týchto posunov je aj rýchla globalizácia vedy, techniky a inovácií, preto neustále vzrastá dôležitosť politik na podporu inovácií.

4. V rámci existujúcich rôznorodých podporných nástrojov, ktoré podporujú inovatívne firmy, práve daňová politika, ako kľúčová súčasť fiškálnej politiky, môže byť dominantnou pre dosiahnutie stanovených cieľov v oblasti výskumu, vývoja a inovácií v súkromnej sfére. Dôkazom toho je aj skutočnosť, že čoraz väčší počet krajín využíva ako nástroj na podporu investícií do výskumu a vývoja rôzne daňové úľavy a zvýhodnenia⁹, ktoré zároveň môžeme označiť ako dôležité hybné sily inovácií. Okrem daňovej podpory výskumu, vývoja a inovácií, podporné mechanizmy je možné realizovať aj v odpisovej politike.
5. Podpora v oblasti výskumu a vývoja pritom vzrástla aj cez rozšírenie množstva programov. Niektoré sú zamerané na vyčlenenie z verejného výskumu, zatiaľ čo iné stimulujú počiatočný vklad. V súlade s rastúcim záujmom o lepšie prepojenie medzi vedou a priemyslom niekoľko krajín OECD zaviedlo alebo rozšírilo partnerské programy spolupráce verejného a súkromného sektora v oblasti inovácií. Spolupráca je tiež stále viac vnímaná ako spôsob na posilnenie regionálnych ekonomík. Okrem toho sa vyvíjajú aj partnerstvá verejného a súkromného sektora na zlepšenie výkonnosti študentov a pod. (OECD, 2005; Ministerstvo hospodárstva SR, 2005).

Záverom môžeme konštatovať, že len dostatočne a motivačne financovaný, pritom vhodne zameraný, výskum a vývoj ako hlavný zdroj inovácií sa stane zdrojom trvalej obnovy konkurencieschopnosti výroby a služieb v EÚ ako základná podmienka zaistenia hospodárskeho rastu, ktorý má kľúčový význam pre celkovú prosperitu a naplnenie dvoch základných cieľov, ktorými sú zabezpečenie rastu a zamestnanosti.

Literatúra

Barzel, Y.: Optimal timing of innovations, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 50, p. 348 – 355, 1968.

The European Trend Chart of Innovation – Thematic report: Innovation Finance, European Commission – DG Enterprise, 2001.

Griffith, R.: How important is business R&D for economic growth and should the government subsidise it ?, Institute for Fiscal Studies, HM Treasury, London, 2003.

---

⁹ Dokumenty Európskej komisie (pozri napr. Európska komisia, 2001 a 2003) popisujú nízke daňové zafarženie ako „aktívum“ využiteľné na podporu inovácií, ale navyše dokument *Innovation Tomorrow* (Európska komisia, 2003) pripomína výhodnosť daňových stimulov na podporu inovačných aktivít. V súčasnosti uplatňuje 18 krajín OECD daňové dobročiny, čo je o 50 % viac než v roku 1996. Kanada, Holandsko a Taliansko sa pri poskytovaní daňových úľav zameriavajú na malé firmy, zatiaľ čo ostatné krajiny pre tento účel nerozlišujú medzi podnikmi podľa veľkosti.

Griliches, Z.: R&D and Productivity - the econometric evidence, Chicago University Press, 1994.

Griliches, Z.: The search for R&D Spillovers, Scandinavian Journal of Economics, 1992.

Rogers, E. M.: Diffusion of innovations (4th edition), The free press, New York, 1995.

Frank, K.: Spôsoby financovania a inštitucionálne zabezpečenie technologického a inovačného rozvoja, In: Klas, A. a kolektív: Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike, Ekonomický ústav SAV, Bratislava 2005.

Clemens, S., Savage, B., Malicka, D.: Research and Development Tax Credits, Final Report, BMRB, 2005.

Tax incentives to promote R&D – Frequenty Asked Questions. MEMO/06/440. Brussels, 2006, s. 4.

European Commission, DG Enterprise, Innovation Directorate: Corporation tax and innovation. Issues at Stake and Review of European Union Experiences in the Nineties. Innovation papers NO. 19. 2003, s. 45 – 54.

Van Poottelsberghe, B., Nysten, S., Megally, E.: Evaluation of current fiscal incentives for business R&D in Belgium. SSTC and CEB Working Paper. Solvay Business School, ULB. June 2003.

The European Trend Chart of Innovation – Thematic Report: Innovation Finance. Brussels: European Commissio, 2001.

The European Trend Chart of Innovation – Thematic Report: Innovation Finance. Brussels: European Commissio, 2003c.

European Commission: A Pocket Book of Enterprise Policy Indicators – 2003. Brussels: European Commission. 2003a.

OECD Science, Technology and Industry: Scoreboard 2005. OECD Multilingual Summaries. OECD, Paris, 2005. ISBN-92-64-010556.

Ministerstvo hospodárstva SR: Rozpracovanie opatrení Akčného plánu rizikového kapitálu Európskej únie na podmienky Slovenskej republiky. Príloha č. 2. Bratislava, 2005.

<http://www.cordis.lu>

<http://www.gate2growth.com>

<http://www.oecd.org>

<http://europa.eu.int>